

2. 10. 2008

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nároky z dopravní nehody

Bohužel je nutno konstatovat, že dopravních nehod na českých silnicích v posledních letech příliš nebylo. Naproti tomu judikatury ohledně nároků z dopravních nehod vyplývajících přibývá takřka geometrickou řadou. Judikatura nejen dotváří zákonnou úpravu vztahů z náhrady škody, dokonce připustila uplatňování nároků na přiměřené zadostiučinění z titulu zásahu do osobnostních práv způsobeného dopravní nehodou. Tento příspěvek si klade za cíl předestřít rozmanitost nároků vyplývajících z dopravních nehod a podmínek pro jejich vymáhání.

Pro přehlednost výkladu se budu zabývat modelovým příkladem, kdy nákladní automobil řízený panem Novákem jakožto zaměstnancem společnosti Autodoprava s.r.o. způsobí porušením pravidel provozu na pozemních komunikacích dopravní nehodu, při které dojde k vážnému zranění pana Šťastného a k úmrtí pana Smutného, přičemž oba v době nehody cestovali osobním automobilem v rámci výkonu zaměstnání pro společnost Stavba s.r.o..

Z titulu smrti pana Smutného mohou pozůstalí uplatňovat nároky z náhrady škody a nároky na přiměřené zadostiučinění za zásah do osobnostních práv.

Nároky z náhrady škody je možno uplatňovat vůči několika subjektům. Předně je vhodné zmínit, že lze tyto nároky uplatnit přímo vůči pojistiteli odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku, neboť to umožňuje ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. [168/1999 Sb.](#), o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla). Zde se však nejedná o nárok ze způsobené škody, nýbrž o nárok odvozený z pojistné smlouvy. Odpovědným subjektem z náhrady škody je v první řadě provozovatel předmětného nákladního vozidla (dle § 427 o.z.). Dále by odpovídala Autodoprava s.r.o. podle ustanovení § 420 odst. 1 a 2 o.z., a to za předpokladu, že se jedná o osobu odlišnou od provozovatele vozidla a pan Novák řídil vozidlo se souhlasem svého zaměstnavatele i provozovatele vozidla (např. řídil svůj automobil), neboť obecná odpovědnost dle § 420 o.z. a zvláštní odpovědnost dle § 427 a násl. o.z. nejsou ve vztahu speciality, nýbrž obě skutkové podstaty stojí vedle sebe a oprávněný si může zvolit způsob uplatnění svých nároků.[1] Zaměstnavatel škůdce (Autodoprava s.r.o.), který by byl odlišný od provozovatele vozidla, by odpovídal za škodu i v případě, že pan Novák použil se souhlasem Autodoprava s.r.o. vozidlo jiného provozovatele bez souhlasu tohoto provozovatele (např. by si pan Novák půjčil i přes výslovný zákaz vozidlo svého otce). Provozovatel by se zprostil odpovědnosti podle ustanovení § 430 odst. 1 o.z., následkem čehož by v úvahu připadala již jen odpovědnost podle § 420 o.z.. Dále by mohl za škodu odpovídat pan Novák za předpokladu, že vozidlo použil bez vědomí zaměstnavatele i provozovatele vozidla mimo rámec výkonu práce pro zaměstnavatele.

Kromě těchto nároků vyplývajících z občanského zákoníku by se pozůstalí po panu Smutném mohli domáhat nároků z náhrady škody podle pracovně-právních předpisů po Stavba s.r.o., neboť pan Smutný zemřel při plnění pracovních úkolů. Druhově se nároky z náhrady škody v režimu občanského práva a pracovního práva příliš neliší. Specifikovaným pozůstalým náleží náhrada nákladů spojených s léčením a pohřbem, náhrada nákladů na výživu pozůstalým, jednorázové odškodnění a náhrada věcné škody. V režimu zákoníku práce se náhrada nákladů na výživu odvozuje z výše průměrného výdělku zemřelého, avšak v režimu občanského zákoníku výše nákladů na výživu reflektuje zákonnou, resp. soudem specifikovanou vyživovací povinnost zemřelého. Zákoník práce

navíc na rozdíl od občanského zákoníku limituje nárok na náhradu nákladů na výživu pozůstalých dnem, kdy by zemřelý dosáhl 65 let. Dále zákoník práce nepřiznává nárok na jednorázové odškodnění sourozencům a osobám blízkým žijícím s usmrceným v době vzniku škodné události ve společné domácnosti.

Další skupinu nároků osob pozůstalých po panu Smutném lze dovodit z ustanovení §§ 11 a 13 o.z.. Podle § 11 o.z. má fyzická osoba mimo jiné právo na ochranu soukromí. Podle konstantní judikatury toto právo implikuje soužití s dalšími osobami, zejména členy rodiny. Zásahem do práv jedné osoby (ublížení na zdraví s následkem smrti pana Smutného) jsou tak narušena i práva jiné osoby (právo na rodinný život, resp. na soukromí pozůstalých). Ustanovení § 13 o.z. pak přiznává v odůvodněných případech dotčené osobě právo na přiměřené zadostiučinění, resp. náhradu nemajetkové újmy v penězích. Poměrně nesnadné je určení odpovědného subjektu. V případě pana Smutného by odpovídal provozovatel vozidla podle analogické aplikace ustanovení § 427 a násl. o.z..[2] Dále by odpovídala Stavební s.r.o. jakožto zaměstnavatel pana Nováka při analogické aplikaci ustanovení § 420 odst. 2 o.z..[3] Konečně by mohl odpovídat i sám pan Novák za předpokladu, že se výrazně odchýlil od svých pracovních úkolů (např. bez vědomí zaměstnavatele opustil pracoviště). Tato varianta by byla výhodná za situace, kdy by byl pan Novák uznán vinným ze spáchání trestného činu ublížení na zdraví a Autodoprava s.r.o. by pro špatné hospodaření směřovala do insolvenčního řízení. Nutno podotknout, že nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích nelze uplatnit přímo proti pojišťovně, neboť pojistné smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků tento nárok nevykřývají. I kdyby se provozovatel vozidla nad rámec zákonné pojistné povinnosti pojistil pro případ odpovědnosti za zásah do osobnostních práv, poškozený by nemohl nárokovat pojistné plnění přímo proti pojistiteli, protože zákon č. [37/2004](#) Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě) spočívá na zásadě, že poškozený nemá právo na pojistné plnění proti pojistiteli, nestanoví-li zvláštní právní předpis nebo pojistná smlouva jinak. Ačkoli § 43 odst. 3 zákona o pojistné smlouvě dopadá pouze na odpovědnost za škodu, je namístě aplikovat toto ustanovení analogicky i na odpovědnost za zásah do osobnostních práv, neboť tento zákon má regulovat všechny pojistné smlouvy. O poznání spornější je možnost analogické aplikace ustanovení § 9 odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Jelikož odpovědnost za zásah do osobnostních práv není pojištěna pojistnými smlouvami, které předvídá tento právní předpis, není zde podle mého názoru analogická aplikace na odlišné právní vztahy přípustná. Tomu odpovídá též aktuální praxe pojišťoven. Zákonodárce by měl zareagovat na nastupující praxi soudů a rozšířit povinné pojištění i na odpovědnost za zásah do osobnostních práv způsobený provozem vozidla. Úskalím tohoto nároku je dále doposud nedorušená míra důkazního břemene pozůstalých ohledně spolužití se zemřelým a kvality citových vazeb. Dále zůstává spornou otázka, zda by měla být do nároku na náhradu nemajetkové újmy započítána částka, kterou pozůstalý obdržel z titulu jednorázového odškodnění. Ačkoli se jedná o dva rozdílné a samostatné nároky, nelze přehlédnout úmysl zákonodárce jednorázovým odškodněním reparovat právě narušení rodinných vztahů. Tento problém se jeví neřešitelným ve chvíli, kdy osoba blízká nárokuje náhradu nemajetkové újmy v penězích ještě před tím, než obdržela jednorázové odškodnění, tudíž její újma ještě nebyla nijak reparována, přestože je zřejmé, že může jednorázové odškodnění úspěšně nárokovat bez ohledu na výsledek sporu z osobnostních práv.

Ze zranění pana Šťastného vznikají nároky jednak panu Šťastnému, dále za určitých okolností i osobám jemu blízkým. Pan Šťastný se může domáhat náhrady škody, a to proti svému zaměstnavateli v rovině pracovně-právní nebo po společnosti Autodoprava s.r.o., provozovateli vozidla či panu Novákovi v rovině občanskoprávní za splnění předpokladů uvedených výše u pasivní legitimace ohledně nároků ze smrti pana Smutného. Z titulu náhrady škody se může pan Šťastný domáhat bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění, náhrady nákladů léčení, náhrady za ztrátu na výdělků a věcné škody. Pan Šťastný by se mohl za určitých okolností domáhat též nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích z titulu porušení osobnostních práv. Zásahy do práva na

soukromí jsou z velké části kryty náhradou za ztížení společenského uplatnění. Dokáží si však představit újmu, která náhradou za ztížení společenského uplatnění reparována není. Například může dojít v důsledku úrazu k narušení citových vazeb s dětmi nebo dojde k rozpadu manželství následkem sexuální dysfunkce pana Štastného způsobené nehodou. Tento zásah do soukromí není reparován žádnými nároky z náhrady škody, a tudíž je nutno ho řešit v rámci ustanovení §§ 11 a 13 o.z..

Osoby blízké panu Štastnému by mohly po totožných povinných subjektech nárokovat jen některá práva z náhrady škody, a to právo na náhradu nákladů, které vynaložily na jeho léčení, a právo na náhradu věcné škody, pokud byly při nehodě poškozeny některé věci v jejich vlastnictví. Tyto osoby by však mohly uplatňovat též práva ze zásahu do jejich osobnostních práv v situacích příkladmo shora uvedených, neboť např. zmíněný rozpad manželství by se dotkl i manželky pana Štastného, a tedy jejího práva na rodinný život, resp. soukromí.

Poměrně složitá je též problematika zániku shora uvedených nároků smrtí oprávněného a jejich promlčení. Podle ustanovení § 579 odst. 2 o.z. smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu. Právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění účelově směřuje k reparaci „psychické“ újmy poškozeného, tudíž jeho smrtí zanikají, a to i v případě, že oprávněný zemře v průběhu soudního řízení. Stejný závěr je nutno učinit též ohledně nároku pozůstalých na jednorázové odškodnění, neboť toto odškodnění ztrácí smrtí toho, jehož psychickou újmu má reparovat, zcela své opodstatnění. O něco složitější je posouzení zániku práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích za zásah do osobnostních práv, neboť ustanovení § 15 o.z. přiznává právo na ochranu osobnosti fyzické osoby po její smrti jejímu manželu a dětem, resp. rodičům. Je však nutno reflektovat, že toto ustanovení má za cíl ochranu osobnosti zemřelého především před pomluvou, zesměšňováním apod.. Peněžité zadostiučinění má vyvážit, resp. zmírnit nemajetkovou újmu vzniklou fyzické osobě, což již po její smrti není možné, proto podle judikatury toto právo smrtí oprávněného zaniká.[4] Ustanovení § 15 o.z. je nutno vnímat jako ustanovení zakotvující zvláštní osobnostní práva uvedených osob a nikoli jako zvláštní druh právního nástupnictví. Z tohoto důvodu vyjmenované osoby nemohou vstoupit do řízení (ani vést výkon rozhodnutí) ohledně práv z ochrany osobnosti, pokud toto řízení inicioval sám zemřelý oprávněný.[5] Pokud by řízení o ochranu osobnosti zemřelého iniciovaly samy tyto osoby, nemohou nárokovat náhradu nemajetkové újmy v penězích právě kvůli reparačnímu účelu vztáženému přímo na zasaženou osobu.

O poznání složitější je posouzení problematiky promlčení předmětných nároků. Přímý nárok vůči pojišťovně z pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků se promlčí za čtyři roky od pojistné události (lhůta počne běžet 1 rok po události a je tříletá), neboť tak stanoví ustanovení § 8 zákona o pojistné smlouvě. V této lhůtě se promlčí i právo pojištěného na refundaci vyplacených náhrad škody, což se může jevit jako nepřiměřeně tvrdé v případě, že poškozený uplatní svůj nárok vůči odpovědné osobě v promlčecí lhůtě, avšak odpovědné osobě se již právo na refundaci vůči pojišťovně promlčelo. Vůči osobě odpovědné za škodu se nárok promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a kdo za ní odpovídá. U škody na zdraví se neuplatní lhůta objektivní (u práva na náhradu věcné škody by se tedy objektivní lhůta uplatnila). Pokud budeme posuzovat počátek subjektivní lhůty, ten je většinou stanoven u bolestného na den nehody, u náhrady za ztížení společenského uplatnění na okamžik, kdy se ustálily následky nehody (posuzují se většinou po uplynutí jednoho roku po vážnější nehodě), u ztráty na výdělku na den nastoupení do zaměstnání po nehodě či den doručení rozhodnutí o přiznání invalidního důchodu.[6] V režimu pracovně-právních vztahů se podle ustanovení § 389 zákoníku práce nepromlčuje právo poškozeného zaměstnance na náhradu za ztrátu na výdělku ani právo na náhradu nákladů na výživu pozůstalých; promlčují se však práva na jednotlivá plnění z nich vyplývající. Pokud jde o právo na přiměřené zadostiučinění, podle judikatury Nejvyššího soudu se toto právo nepromlčuje, a to ani pokud jde o právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.[7] Tento závěr je však diskutabilní,

neboť je díky němu možno do jisté míry obcházet promlčecí lhůty u práv z náhrady škody na zdraví. U náhrady nemajetkové újmy v penězích se musíme rozhodnout mezi jednotou právní úpravy všech nároků z porušení osobnostních práv nebo právní úpravy nároků na náhradu nemajetkové újmy způsobené zásahem do tělesné integrity fyzické osoby.

Nároky z náhrady škody na zdraví a nároky z porušení osobnostních práv jsou v kombinaci natolik komplikované, že se s nimi podle mého názoru soudní praxe nedokáže beze zbytku vypořádat. Důležitý zlom by mohl přinést nový občanský zákoník, jehož současný návrh předvídá v rámci náhrady škody též reparaci nemajetkové újmy. Do doby jeho účinnosti se zřejmě dočkáme mnoha zajímavých judikátů.

Mgr. Pavel Šimák,
advokátní koncipient

-
- [1] Viz Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha : C. H. Beck, 2004, str. 601.
- [2] Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2004, sp.zn. 30 Cdo 814/2003.
- [3] Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2002, sp.zn. 28 Cdo 931/2002.
- [4] Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2002, sp.zn. 25 Cdo 608/2002.
- [5] Viz Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha : C. H. Beck, 2004, str. 139.
- [6] Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2006, sp.zn. 25 Cdo 401/2005.
- [7] Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2003, sp.zn. 30 Cdo 1542/2003.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Smluvní autonomie vs. ochrana slabší strany v moderním kontraktním právu](#)
- [Reklamace vad stavby](#)
- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Oceňování nemovitosti a přiměřená náhrada při zrušení spoluvlastnictví](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 33.: Prevence střetu zájmů \(jednatel x společnost\)](#)
- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)